

НАПРЯМИ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛІЗМУ У ВИМІРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

© 2017 СИВАК Р. Б.

УДК 330.162

Сивак Р. Б. Напрями інституціоналізації глобалізму у вимірі сталого розвитку світового господарства

Мета статті – окреслення напрямів інституціоналізації глобалізму як нового глобального суспільного устрою, орієнтованого на забезпечення сталого розвитку в умовах трансформації сукупності суб'єктів світового господарства. Обґрунтовано гіпотезу про те, що економічний глобалізм дозволить виявити глобальні екологічні та соціальні проблеми індустріалізації національних економік та є важливою передумовою гуманітарно-екологічного глобалізму, здатного виробити нові глобальні дуалістичні інструменти сталого розвитку. Запропоновано авторське бачення вирішення проблеми глобального вирівнювання доходів та обмеження глобального споживання шляхом формування соціальної та екологічної відповідальності середнього класу, а також регулювання глобальних ринків, зокрема – через створення глобальних урядових інститутів у структурі ООН. Альтернативою глобальним управлінським інститутам визначено багаторівневі мультирозумні системи, формування яких передбачає чітке усвідомлення їхніми елементами можливостей і загроз діяльності та постановки адекватних цілей. Зроблено висновки про те, що виявлені тенденції розвитку світового господарства підкреслюють необхідність трансформації інституційного забезпечення глобального урядування в контексті усвідомлення глобалізму як нового суспільного устрою та необхідності нівелювання наслідків економічної глобалізації засобами концепції глобального сталого розвитку.

Ключові слова: глобалізм, глобалізація, сталий розвиток, світове господарство, глобальні інститути.

Бібл.: 13.

Сивак Роман Богданович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Тернопільський національний економічний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46020, Україна)

E-mail: 3502845@gmail.com

УДК 330.162

Сывак Р. Б. Направления институционализации глобализма в контексте устойчивого развития мирового хозяйства

Цель статьи – определение направлений институционализации глобализма как нового глобального общественного устройства, ориентированного на обеспечение устойчивого развития в условиях трансформации совокупности субъектов мирового хозяйства. Обоснована гипотеза о том, что экономический глобализм позволит обнаружить глобальные экологические и социальные проблемы индустриализации национальных экономик и является важной предпосылкой гуманитарно-экологического глобализма, способного выработать новые глобальные дуалистические инструменты устойчивого развития. Предложено авторское видение решения проблемы глобального выравнивания доходов и ограничения глобального потребления путем формирования социальной и экологической ответственности среднего класса, а также регулирования глобальных рынков, в частности – через создание глобальных правительственных институтов в структуре ООН. Альтернативой глобальным управленческим институтам определены многоуровневые мультиразумные системы, формирование которых предполагает четкое осознание их элементами возможностей и угроз деятельности и постановки адекватных целей. Сделаны выводы о том, что выявленные тенденции развития мирового хозяйства подчеркивают необходимость трансформации институционального обеспечения глобального управления в контексте осознания глобализма как нового общественного строя и необходимости нивелирования последствий экономической глобализации средствами концепции глобального устойчивого развития.

Ключевые слова: глобализм, глобализация, устойчивое развитие, мировое хозяйство, глобальные институты.

Библ.: 13.

Сывак Роман Богданович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международных экономических отношений, Тернопольский национальный экономический университет (ул. Львовская, 11, Тернополь, 46020, Украина)

E-mail: 3502845@gmail.com

UDC 330.162

Syvak R. B. The Directions to Institutionalize Globalism in the Context of Sustainable Development of the World Economy

The article is aimed at defining the directions of institutionalization of globalism as a new global social order orientated towards sustainable development in the context of the transformation of multitude of actors in the world economy. The article substantiates a hypothesis that economic globalism provides to detect the worldwide environmental and social problems of the industrialization of national economies and constitutes an important prerequisite for the humanitarian and ecological globalism that can elaborate new global dualistic instruments for sustainable development. An author's own vision for addressing the problem of global leveling of incomes and limiting the global consumption through social and environmental responsibility of the middle class, as well as regulating the global markets, in particular through establishing the global government institutions within the UN structure, has been proposed. An alternative to the global management institutions have been considered the multi-level multi-intelligent systems, formation of which implies a clear awareness of their elements of opportunities and threats to activity together with setting adequate goals. It has been concluded that the identified tendencies in the development of world economy underscore the need to transform the institutional support of global management in the context of the realization of a globalizing society as a new social order and the need to mitigate the impacts of economic globalization by means of the conception of the global sustainable development.

Keywords: globalism, globalization, sustainable development, world economy, global institutions.

Bibl.: 13.

Syvak Roman B. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations, Ternopil National Economic University (11 Lvivska Str., Ternopil, 46020, Ukraine)

E-mail: 3502845@gmail.com

Кінець ХХ – початок ХХІ сторіччя – період супердинамічних змін світового економічного устрою, трансформації елементів національних багатокінархічних систем, які є взаємозалежними, проте самостійними у прийнятті рішень, у єдину глобальну, однак на сьогодні слабо структуровану мультицентричну систему. Такі процеси значною мірою суперечать цільовим орієнтирам національних систем, ігнорують їх територіальні, соціальні, екологічні та економічні важелі зростання та стримування, руйнують усталені національні та міжнародні інститути розвитку національних і світового господарств. Означена трансформація значною мірою змінює вектори господарських і гуманітарних потоків, коригуючи і джерела їх формування, і середовище споживання, що, своєю чергою, змінює детермінанти розвитку глобального соціального, економічного та екологічного середовищ. Світова спільнота з усіма її традиційними індустріально-споживачькими пріоритетами виявилася не готовою реагувати на прийняті нею ж умови нового глобального суспільного, сильно економізованого устрою.

Сучасний стан світового господарства, зокрема його ресурсна складова, потребує негайних кардинальних заходів, спрямованих на збалансування векторів його розвитку. Таке збалансування неможливе без вироблення нових інструментів глобального урядування на основі принципово нових концепцій.

Дослідження глобалізаційних процесів, що посилювалися після нециклічної фінансової кризи у 2008 р., виявили низку актуальних проблем, що виникли вже чи можуть виникнути у близькому майбутньому внаслідок економічної глобалізації. У результаті цих досліджень окреслено широкий спектр поглядів та позицій на процес глобалізації та глобалізм як його результат – від визначення його руйнівним, катастрофічним для нинішньої цивілізації до природного, еволюційного, що прийшов на зміну національному капіталізму. Низка дослідників звертає увагу на наростання інституційної неузгодженості та невідповідності старих міжнародних інститутів новому глобальному суспільному устрою.

Зокрема В. Сіденко зазначає, що процеси глобалізації економіки, які упродовж трьох десятиріч були однією з визначальних тенденцій світового розвитку та призвели до безпрецедентної взаємозалежності національних економік і циклів їх економічного зростання, об'єктивно наштотвхуються на серйозні перешкоди, пов'язані з істотним дисбалансом між потужною роллю транснаціональних структур і нездатністю реально забезпечити ефективну глобальну координацію економічного розвитку. Це породжує наростаючі загрози економічній безпеці, які здатні нейтралізувати переваги, пов'язані з вільним рухом факторів виробництва, глобальною концентрацією та іншими перевагами глобалізації [1, с. 31].

С. Циганов і А. Яншина вважають, що сучасні загрози прогресуючої глобалізації економіки для сталого розвитку криються саме у «зловживаннях» атрибутами неоліберальної моделі глобалізації. Йдеться про трансформування ролі міжнародних організацій (тобто часткову втрату останніми наднаціонального регулятивного впливу й авторитету на міжнародній арені) внаслідок ігнорування окремих ключових рішень міжнародних

інститутів найпотужнішими державами світу; небачене досі посилення могутності ТНК; нерівномірний економічний розвиток країн і перенесення шкідливих виробництв з розвинутих країн до країн, які розвиваються, що, по суті, не розв'язує проблеми, а тільки змінює її місцезнаходження [2, с. 8].

Окремі науковці, досліджуючи сутність глобалізму та його вплив на розвиток світового господарства, зосереджуються передусім на його економічному вимірі, що дещо ускладнює процес формування інституційного урядування нового глобального суспільного устрою.

Зокрема О. Білорус і В. Власов, визначаючи, з одного боку, глобалістику як інтегратора широкого кола знань у сферах демографії, екології, етногенезу, культури, економіки, соціології, продовольчої та водної безпеки, глобалізованої системи торгівлі за єдиними правилами, комунікації, фінансів, освіти тощо, тобто всього, що стосується розвитку людини та формує нові знання щодо поточного та майбутнього розвитку людства, водночас звужуються до економічного виміру у трактуваннях понять «глобалізація» (апофеоз ринкової економіки) та «глобалізм» (система абсолютної економічної та політичної влади нових глобальних монополістичних корпорацій) [3, с. 18]. Таке звуження понять глобалізації та глобалізму до виключно економічного виміру, яке простежується в багатьох дослідженнях, на нашу думку, обмежує альтернативи вирішення нинішніх глобальних проблем, у тому числі тих, що виникають чи можуть виникнути внаслідок глобалізації.

Метою статті визначено окреслення напрямів інституціоналізації глобалізму як нового глобального суспільного устрою, орієнтованого на забезпечення сталого розвитку в умовах трансформації сукупності суб'єктів світового господарства.

На перший погляд, стан і тенденції розвитку екології Землі, а також зростання глобальної економічної та соціальної нерівності її мешканців спонукають до негативних оцінок і глобалізації та глобалізму. Проте варто подумати, чи дійсно глобалізм, який домінує протягом декількох десятиріч, встиг призвести до таких катастрофічних наслідків? Упродовж декількох століть капіталізм процесами індустріалізації національних економік завдавав значних наростаючих глобальних екологічних збитків, які, внаслідок національної замкнутості в екологічних питаннях, де-юре не мали конкретних джерел виникнення – немає глобального суспільного устрою, отже, немає глобальної екології, відповідно, немає глобальних проблем. Така «страусяча» догма існувала й у питаннях глобального соціального розвитку.

Глобалізм сформувався на основі фрагментарних, у глобальному вимірі, рішень та заходів щодо упередження військових конфліктів та міжнародного лобювання окремими державами своїх господарюючих суб'єктів. Тобто глобалізм, як форма соціально-економічного устрою, на стадії формування не мав, і значною мірою не має сьогодні інституційних засад розвитку світового господарства та взаємодії його суб'єктів, які де-факто прийняли такий устрій, а провідна їх частина вдало адаптувалася до глобальних економічних вимірів.

Розвиваючи думку стосовно негативного впливу глобалізму, О. Білорус і В. Власов стверджують, що поглиблення та поширення процесів глобалізації наближують суспільний лад, який вони називають глобалізмом або глобоімперіалізмом. Він реально стає негативною альтернативою очікуваному соціалізованому і ноосферному світовому устрою [3, с. 19]. Тобто автори єдиною можливим варіантом глобалізму вважають імперіалістичний, відкидаючи можливість його соціалізації.

На нашу думку, трансформація міжнародної торгівлі у глобальний торговельний простір, який стимулює об'єднання національних виробничих середовищ у глобальне та, по суті, є виразом економічного глобалізму, дозволив виявити глобальні екологічні та соціальні проблеми, тобто економічний глобалізм став лакмусовим реактивом, що вказав на існування цих проблем, що, на нашу думку, є важливою передумовою гуманітарно-екологічного глобалізму, здатного виробити нові глобальні дуалістичні інструменти сталого, справді тривекторного розвитку.

Ще однією важливою заслугою глобалізму, на наш погляд, є демілітаризація джерел виробничих ресурсів, заміна військових суперечок і завоювань економічними. На жаль, сьогодні відбувається, чи відбулася в недавньому минулому, низка військових конфліктів, спричинених бажанням перерозподілу економічно актуальних вуглеводневих ресурсів на Близькому Сході, а також земельних і водних ресурсів у Молдові та Україні. Однак виникнення таких військових конфліктів, як правило, відбувалося через середньовічні стереотипи стратегічного мислення політичних еліт і агресорів, і потерпілих країн, які не здатні використовувати нові глобальні економічні інструменти нападу і захисту. Основні ж завоювання, які відбулися після Другої світової війни, отримані провідними країнами (Німеччина, США, Китай) за допомогою економічних глобальних інструментів. Звичайно, торговельно-економічна глобальна експансія несе багато загроз і збитків, проте вони не зіставні з втратами внаслідок безлічі локальних і двох світових воєн.

Всеосяжне системне виявлення негативних впливів процесів глобалізації, вироблення дієвих інструментів їх запобігання, а також соціалізація та екологізація глобалізму є ключовими завданнями наукової та дипломатичної світової спільноти. Сьогодні варто відмовитися від констатації виключно негативного впливу глобалізму та сконцентруватися на пошукові нових інструментів адаптації нового глобального суспільного устрою до оновлених глобальних цілей сталого розвитку світового господарства.

Подібну позицію висловлюють і послідовні критики глобалізму. Зокрема О. Білорус, визначаючи глобалізм як нову злякисну систему світопорядку та світовлаштування, що призводить до системного кризового циклу світового суспільства, руйнує стійкість ціннісних форм світоустрою, підриває державно-центричну структуру міжнародних відносин, визнає, що глобалізацію відмінити неможливо та наголошує на необхідності перетворення нинішньої силової євроатлантичної (американської) глобалізації на демократичну глобалізацію

(вигідну для всіх глобальну інтеграцію) і побудови системи глобального солідаризму замість системи ультраімперського глобалізму США [4, с. 14]. Погоджуючись з необхідністю побудови системи глобального солідаризму, піддамо сумніву здатність та необхідність визначення національних держав суб'єктами такого будівництва, оскільки глобальні об'єкти можуть формуватися лише адекватними глобальними суб'єктами, тобто наддержавними утвореннями. Перехід від міжнародного до глобального виміру має відбуватися на усіх рівнях ієрархії світогосподарського урядування.

Окреслення і позитивних, і негативних сторін глобалізму виявило набагато більше запитань і завдань, аніж відповідей та рішень, проте розуміння багатогранності глобалізму, визнання економічного глобалізму лише однією із граней цього суспільного ладу дозволяє виявити напрями необхідних досліджень розвитку світового господарства та світової спільноти – як його «зінтегрованого господаря» (чи такого, що потребує глибокої інтеграції), у нових глобалізованих реаліях. Зокрема, одним із пріоритетів таких досліджень є вироблення адекватної відповіді на сучасні глобальні соціально-економічні виклики.

Одним із ключових глобальних викликів, який може призвести до гуманітарної катастрофи світового масштабу, є *глобальна демографічна криза*.

Населення більш ніж 50 країн збільшиться більше, ніж на третину (у деяких – більше, ніж на дві третини) до 2025 р., що створить додаткове навантаження на життєво важливі природні ресурси, сферу послуг та інфраструктуру. Дві третини цих держав знаходяться в Африці південніше Сахари; більша частина решти країн, населення яких швидко зростає, розташовані на Близькому Сході та в Південній Азії [5].

Такі демографічні перекося у світовій демографії супроводжуються різким зростанням кількості населення планети, яке підвищує ймовірність настання глобальної гуманітарної катастрофи вже у найближчі десятиріччя.

У середньому населення Землі збільшується щороку на 85 млн, з цієї кількості 78 млн припадає на бідні та лише 7 млн – на багаті країни. У результаті такого дисбалансу уже у 1983 р. три чверті населення планети проживали у країнах третього світу, а до 2020 р. пропорція складатиме 83:17%. При такій тенденції найбідніше у світі населення Африки зросте із 500 млн у 1980 р. до 1,5 млрд у 2020 р. Проте уже сьогодні більше 300 млн африканців потерпають від хронічного недоїдання, 150 млн – від гострого недоїдання, 60 млн живуть на межі голоду [6].

Демографічна ситуація загострюється географічним накладанням кількісної та вікової невідповідності на фоні *зростання глобального розширення доходів*.

Так, до 2025 р. і без того різносторонній порядок національних вікових структур населення стане ще більш диференційованим, і розрив між регіонами з наймолодшим і найстаршим населенням продовжить зростати. «Найстарші» країни – ті, у яких частка людей у віці до 30 років буде складати менше 30% населення, утворять пояс на північному боці карти світу. За контра-

стом майже всі «наймолодші» країни, у яких населення до 30 років складе більше 60%, будуть майже цілком розташовані в Африці південніше Сахари [5].

Віковий та географічний розриви посилюються розривами в доходах. Найбагатші 20% світового населення заробляють 85% доходів, а на частку 20% найбіднішого населення припадає лише 1,7%. Сукупні статки 385 мільярдерів світу, серед яких 88 – мешканці бідних країн, досягає суми приблизно 760 млрд дол., що відповідає сукупним статкам більш ніж 2,5 млрд людей, або 40% населення планети [6]. Водночас, за окремими прогнозами, приблизна кількість китайських сімей, які до 2020 р. досягнуть європейського рівня доходів, становитиме 100 млн [7].

Означені демографічні дисбаланси окреслюють ще один глобальний виклик – *зростання дефіциту продовольства, води та енергетичних ресурсів*. За прогнозами Світового банку, до 2030 р. потреба в їжі зросте на 50% у результаті приросту світового населення, підвищення фінансового благополуччя і переходу зростаючого середнього класу до західного раціону. Проблеми з доступом до постійних джерел води сягнуть критичної позначки, особливо для сільськогосподарських потреб, ситуація погіршуватиметься й через швидку урбанізацію та зростання чисельності населення на 1,2 млрд осіб у найближчі 20 років. Унаслідок такого зростання до 2025 р. 36 країн з населенням близько 1,4 млрд відчуватимуть нестачу або сільськогосподарських угідь, або питної води [5].

По суті, перед людством стоїть основна складне дуалістичне завдання: потреба у вирівнюванні доходів (на вістрі цієї проблеми глобальна бідність, що динамічно зростає на фоні народжуваності) та обмеження глобального споживання, яке є на сьогодні нереальним, з огляду на необхідність вирішення першої частини проблеми. Частково означене завдання може бути вирішене через формування соціальної та екологічної відповідальності динамічно зростаючого середнього класу. За прогнозами експертів, зростання середнього класу означає структурний зсув: переважаюча частина населення світу не буде жити в бідності; середній клас стане найважливішим соціальним та економічним фактором у великій кількості країн. Зростання впливу громадського суспільства – це найважливіша мегатенденція, оскільки вона одночасно є причиною і наслідком практично всіх інших мегатенденцій, включаючи розширення глобальної економіки, швидке економічне зростання країн, що розвиваються, і широке використання нових технологій у сфері комунікацій і виробництва [8]. Однак варто пам'ятати про превалювання споживацьких цінностей «нової частки» середнього класу та його першочергові прагнення копіювати та задовольняти фізичні потреби.

Ще однією суттєвою тенденцією є *встановлення домінуючої позиції міст і мегаполісів*, що супроводжуватиметься додатковим навантаженням на природні ресурси регіонів, у яких ці утворення розташовані. Зниження рівня самозабезпечення продовольством у регіоні автоматично збільшує локальні, регіональні та глобальні логістичні витрати, пов'язані з продовольчим

забезпеченням через структури міжнародної та глобальної торгівлі чи гуманітарної допомоги.

При збереженні існуючих тенденцій до 2025 р. 57% населення світу буде жити в містах, що на 50% більше, ніж сьогодні. До 2025 р. у світі прибавиться ще вісім мегаагломерацій до дванадцяти уже існуючих. Усі вони, за винятком однієї, будуть розташовані в Африці південніше Сахари. Разом з тим, більша частина приросту міського населення припадатиме на невеликі міста в цих регіонах, що розташовані уздовж транспортних магістралей і зосереджені біля транспортних розв'язок і уздовж берегової лінії, де часто відстежується збільшення кількості робочих місць у формальних секторах економіки та відсутня адекватна сфера послуг [5]. Цей прогноз варто доповнити зростанням розмірів «старих» мегаполісів за рахунок різних видів міграції. У підсумку світове господарство опиняється на порозі становлення глобальної економіки міст-мегаполісів, які концентруватимуть переважну частину попиту і пропозиції на всіх глобальних ринках.

Тенденції та суперечності, які склалися у світовій економіці, свідчать про те, що вже практично визріла і загострилась актуальність формування нового соціально-економічного устрою, який повинен відповідати викликам сучасності, особливо сприяти усуненню різноманітних форм нерівності, розвитку середнього класу та доступу до обмежених сировинних ресурсів. Власне кажучи, вони завжди давалися взнаки і в попередньому розвитку, але сьогодні це відбувається досить швидко і лавиноподібно [9, с. 58].

З огляду на виявлені тенденції, варто погодитися з експертами щодо виникнення гострої потреби в *негайному формуванні новітніх адаптованих інститутів глобального управління*, які базуватимуться на відмінних від сьогоднішніх міжнародних структур, принципах. Основою таких принципів має стати нова система глобальних суспільних цінностей, що базується на усвідомленні невідворотності глобалізму та необхідності нейтралізації та подальшого запобігання його негативним наслідкам.

В основному ми намагаємося пристосуватися до умов ХХІ сторіччя, володіючи мисленням і навиками індустріальної системи ХХ сторіччя. Однак це те ж саме, що намагатися жити в мегаполісах 90-х років ХХ ст. із мисленням та кругозором мешканця середньовічних феодалних сіл. Такий підхід неефективний, а з урахуванням вразливості наших соціальних та екологічних структур дуже небезпечний. Через наростаючі тісні зв'язки та взаємозалежності, що виникли внаслідок глобалізації ринків, технологій та інформації, відсталі сприйняття і практика в одному сегменті суспільства стають загрозою для решти, у тому числі й більш сучасної її частини. Завдання полягає в тому, щоб навчитися жити і діяти у відповідності до умов епохи глобального поширення інформації [6].

Значне відставання ціннісної трансформації глобального суспільства від процесів глобалізації світового господарства та інституційні прогалини у формуванні нового суспільно-економічного устрою є, на нашу дум-

ку основними інгібіторами реалізації концепції сталого розвитку, оскільки вони виявляють неусвідомлення чи небажання усвідомлювати проблему та, як наслідок, – відсутність інструментів її вирішення.

Сьогодні головними суб'єктами реалізації концепції сталого розвитку на міжнародному рівні залишаються міжнародні економічні організації. Ключовими проблемами в цьому контексті є розпорошення та дублювання функцій цих організацій у сфері сталого розвитку, які гальмують і порушують системність у ході реалізації вказаної концепції у глобальному масштабі; загроза монополярної глобалізації та послаблення впливу міжнародних економічних організацій у межах світового господарства в умовах кризи неоліберальної моделі глобалізації, що в комплексі потенційно загострюватиме проблему інституційного забезпечення сталого розвитку світової економіки [2, с. 12].

Вирішення проблем вироблення та впровадження глобальних інститутів розвитку світового господарства ускладнюється особливістю нових глобальних суб'єктів, що часто діють за межами нинішнього міжнародного інституційного поля. Їхня структура, форма власності та особливості видів діяльності, а іноді й стратегічні цілі не співпадають із нині діючими міжнародними інституціями, цілі та інструменти яких значною мірою втратили актуальність та не відповідають викликам глобалізму.

Упродовж наступних 15–20 років, коли влада стане ще більш розмитою, все більша кількість різноманітних державних і недержавних суб'єктів, а також наднаціональних суб'єктів будуть відігравати значну роль у глобальному управлінні. Відсутність консенсусу між розвинутими та наздоганяючими державами призведе до обмеженості глобального управління. Хронічний дефіцит ресурсів посилить тенденцію до соціальної фрагментації. Тому навіть незначні події можуть підштовхнути світ до руху у протилежних напрямках [8].

Міжнародна система – у тому вигляді, як вона була сконструйована після Другої світової війни, – до 2050 р. стане майже непізнаваною. Та й сама назва «міжнародна система» їй не дуже підходить, оскільки, скоріш за все, вона застаріє та її структура стане змішаною і неоднорідною, відповідною до переходу, який до 2025 р. ще не завершиться. Ці зміни підігруються глобалізацією економіки на фоні історичного переносу відносного багатства й економічної могутності із Заходу на Схід. Одночасно з переносом могутності національних держав відносна могутність різноманітних недержавних суб'єктів – включаючи комерційні підприємства, клани, релігійні організації та навіть кримінальні структури – продовжить наростати [5].

Тенденція поширення впливовості та могутності, що виникала декілька останніх десятиріч підряд, імовірно прискориться завдяки появі нових гравців на світовій арені, зростаючій інституційній нестачі, можливому розширенню регіональних блоків і посиленню недержавних суб'єктів і мереж. Різноманітність суб'єктів на міжнародній арені може додати сили, тобто заповнити прогалини, залишені старіючими організаціями, які ви-

никли після Другої світової війни, або навпаки, що більш ймовірно з огляду на широкий спектр міждержавних проблем, ще більше розробити міжнародну систему та зіпсувати міжнародне співробітництво [5].

Нинішні тенденції, що передбачають розподіл влади та впливу, створять глобальний дефіцит управління. До 2025 р. міжнародне співтовариство буде складатися з багатьох суб'єктів, окрім національних держав, і буде потребувати всеохоплюючого підходу до глобального управління [5].

Зважаючи на ці та ряд інших аргументів, варто зосередити увагу на регулюванні глобальних ринків, зокрема – через створення глобальних урядових інститутів у структурі ООН.

Про необхідність створення наднаціональних інститутів управління говорить О. Резнікова, зазначаючи, що формування механізмів глобального управління має не лише уніфікувати стандарти проведення міжнародних операцій товарних, фінансових і людських потоків, а й урегулювати проблеми глобального розвитку, у тому числі мінімізації наслідків економічних криз [10, с. 82].

За висновками О. Білоруса, тільки створення сильних світових інститутів глобального управління, які б регулювали рух міжнародних фінансових потоків, захищали навколишнє середовище планети, переводячи його на сталий розвиток, і усували практику надспоживання ресурсів, могло б запобігти глобальній катастрофі вже у XXI сторіччі [11, с. 5].

Необхідність впровадження наднаціональних інститутів обумовлюється також стрімким зростанням транснаціональних компаній (ТНК), кількість яких за останні 40 років зростає більше, ніж у 10 разів і нараховувала 79 тис. і 790 тис. іноземних філій. У 2007 р. обсяг доданої цінності ТНК становив 11% світового ВВП, 100 найбільших корпорацій володіють близько 80% світового багатства, а весь ВВП країн Африки південніше Сахари менший від сумарного доходу корпорацій «Дженерал Моторс» і «Форд» [12, с. 31].

Альтернативою глобальним управлінським інститутам можуть стати складні багаторівневі саморегульовані мультирозумні системи, формування яких передбачає чітке усвідомлення їхніми елементами можливостей і загроз діяльності та постановки адекватних цілей. Вирішення цієї проблеми сьогодні ускладнюється короткозорістю національних урядів і менеджменту глобальних компаній, пов'язаних з ринково-економічним підґрунтям прийняття рішень.

Зокрема, І. Шкодіна стверджує, що методологія і методи стратегічного управління глобальною економічною системою повинні змінюватися на основі використання її здатності до самоорганізації, що дозволить підвищити ефективність функціонування системи за рахунок не стільки залучення додаткових фінансових ресурсів, скільки розкриття її внутрішнього потенціалу. Управлінські та організаційні відносини є похідними самоорганізації, тому систему регулювання необхідно розглядати як розвинуту загальну форму існування економічного порядку. Самоорганізація економічної системи не може ефективно реалізовуватися без само-

організації у сферах політики та державного управління, оскільки саме на політичному рівні приймаються правові акти, які створюють інституціональне середовище для розвитку економіки. Отже, недопустимими є диктат політичної влади, бюрократизація управлінської діяльності та корупція – це призводить до зниження рівня демократизації суспільства, а отже, до зменшення можливостей економічної системи ефективно упорядковувати взаємозв'язки між елементами інституціональної системи за рахунок внутрішнього розвитку та власних сил [13]. Однак, як зазначає А. Гальчинський, ми маємо враховувати обмеження механізмів економічної самоорганізації, які не відображають інноваційної логіки розвитку, позбавлені функції цілеспрямування, відбивають принципи формування спонтанної рівноваги економічної системи в її класичному стані.

Очевидно, що формування нового глобального суспільного устрою має базуватися на гібридній моделі глобального управління, у концептуальну основу якої закладено мережеву самоорганізацію різнорівневих суб'єктів світового господарства, а в інструментальну частину – сформовані цією самоорганізацією наддержавні інституції глобального урядування.

ВИСНОВКИ

Виявлені тенденції розвитку світового господарства підкреслюють необхідність трансформації інституційного забезпечення глобального урядування в контексті усвідомлення глобалізму як нового суспільного устрою та необхідності нівелювання наслідків економічної глобалізації засобами концепції глобального сталого розвитку. Суттєва трансформація складу суб'єктів світового господарства, зміна центрів глобального впливу та відповідальності, а також втрата державними та міждержавними інститутами інструментів глобального регулювання актуалізує необхідність побудови моделі глобального управління на основі самоорганізації нової сукупності суб'єктів світового господарства та створення ними наддержавних інституцій глобального урядування. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Сіденко В. Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів Глобальної трансформаційної кризи. *Економіка України*. 2012. № 5. С. 18–31.
2. Циганов С. А., Яншина А. М. Проблеми сталого розвитку у контексті неоліберальної моделі економіки. *Економіка України*. 2013. № 4. С. 4–13.
3. Білорус О., Власов В. Глобалістика – нова синтетична наука. *Вісник НАН України*. 2010. № 3. С. 17–26.
4. Білорус О. Політична економія глобалізму і проблеми структурної модернізації національної економіки. *Дослідження міжнародної економіки*. 2011. № 2. С. 3–26.
5. Мир после кризиса. Глобальные тенденции – 2025: меняющийся мир. Доклад НРС США. URL: <http://www.e-reading.club/book.php?book=145433>
6. Ласло Э. Пути, ведущие в грядущее тысячелетие. Проблемы и перспективы. URL: http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/HISTORY/VV_HI16W.HTM
7. Дэвис И., Стивенсон Э. Десять важнейших тенденций десятилетия. Вестник McKinsey. 2006. № 13. URL: <http://vestnikmckinsey.ru/government/desyat-vazhnejshikh-tendencij-desyatiletija>

8. Глобальные тенденции 2030: альтернативные миры. Доклад НРС США. URL: http://www.nkibrics.ru/system/asset_publications/data/53c7/b3a1/676c/7631/400a/0000/original/Global-Trends-2030-RUS.pdf?1408971903

9. Куриляк В. Е., Савельев Е. В. Вплив глобалізації на економічний розвиток України. *Економіка України*. 2012. № 9. С. 57–69.

10. Резнікова О. О. Основні тренди трансформації глобальної економічної і суспільної моделі: висновки для України. *Стратегічні пріоритети*. 2012. № 2. С. 81–84.

11. Білорус О. Г. Глобальна інтеграція і тенденції кризової еволюції світу. *Економічний часопис – XXI*. 2010. № 7-8. С. 3–9.

12. Ещенко П. С., Арсеенко А. Г. Новая парадигма развития экономики – настоящее веление нашего времени. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 1. С. 28–47.

13. Шкодіна І. Д. Сучасні тенденції самоорганізації світової економічної системи. *Економіка України*. 2012. № 9. С. 70–77.

REFERENCES

- Bilorus, O., and Vlasov, V. "Hlobalistyka – nova syntetychna nauka" [Globalism is a new synthetic science]. *Visnyk NAN Ukrainy*, no. 3 (2010): 17-26.
- Bilorus, O. "Politychna ekonomiiia hlobalizmu i problemy strukturnoi modernizatsii natsionalnoi ekonomiky" [Political economy of globalism and problems of structural modernization of the national economy]. *Doslidzhennia mizhnarodnoi ekonomiky*, no. 2 (2011): 3-26.
- Bilorus, O. H. "Hlobalna intehratsiia i tendentsii kryzovoi evoliutsii svitu" [Global Integration and Trends in the Crisis Evolution of the World]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI*, no. 7-8 (2010): 3-9.
- Devis, I., and Stivenson, E. "Desyat vazhnejshikh tendentsiy desyatiletija" [Ten major trends of the decade]. *Vestnik McKinsey*. 2006. <http://vestnikmckinsey.ru/government/desyat-vazhnejshikh-tendencij-desyatiletija>
- "Globalnyye tendentsii 2030: alternativnyye miry. Doklad NRS SShA" [Global Trends 2030: Alternative Worlds. Report of the US LDCs]. http://www.nkibrics.ru/system/asset_publications/data/53c7/b3a1/676c/7631/400a/0000/original/Global-Trends-2030-RUS.pdf?1408971903
- Kuryliak, V. Ye., and Saveliev, Ye. V. "Vplyv hlobalizatsii na ekonomichnyi rozvytok Ukrainy" [Impact of globalization on economic development of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 9 (2012): 57-69.
- Laslo, E. "Puti, vedushchiye v gryadushcheye tysyacheletije. Problemy i perspektivy" [Ways leading to the coming millennium. Problems and prospects]. http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/HISTORY/VV_HI16W.HTM
- "Mir posle krizisa. Globalnyye tendentsii – 2025: menyayushchysya mir. Doklad NRS SShA" [The world after the crisis. Global trends – 2025: a changing world. Report of the US LDCs]. <http://www.e-reading.club/book.php?book=145433>
- Reznikova, O. O. "Osnovni trendy transformatsii hlobalnoi ekonomichnoi i suspilnoi modeli: vysnovky dlia Ukrainy" [The main trends of transformation of the global economic and social model: conclusions for Ukraine]. *Stratehichni priorytety*, no. 2 (2012): 81-84.
- Sidenko, V. "Modyfikatsiia svitovoi ekonomiky pid vplyvom novitnikh faktoriv Hlobalnoi transformatsiinoi kryzy" [Modification of the world economy under the influence of the newest factors of the Global Transformation Crisis]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5 (2012): 18-31.
- Shkodina, I. D. "Suchasni tendentsii samoorhanizatsii svitovoi ekonomichnoi systemy" [Modern tendencies of self-organization of the world economic system]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 9 (2012): 70-77.
- Tsyhanov, S. A., and Yanshyna, A. M. "Problemy staloho rozvytku u konteksti neoliberalnoi modeli ekonomiky" [Problems of Sustainable Development in the Context of the Neo-liberal Model of Economics]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 4 (2013): 4-13.
- Yeshchenko, P. S., and Arseyenko, A. G. "Novaya paradigma razvitiya ekonomiki – nastoyatelnoye veleniye nashego vremeni" [A new paradigm for the development of the economy is an urgent imperative of our time]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1 (2011): 28-47.